

POSTANOWIENIE

Dnia 17 czerwca 2025 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Piotr Prusinowski

w sprawie z odwołania W.W.

od decyzji Dyrektora Zakładu Emerytalno - Rentowego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji w Warszawie

o wysokość emerytury funkcjonariuszy służb mundurowych,

na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w dniu 17 czerwca 2025 r.,

na skutek skargi kasacyjnej odwołującego się od wyroku Sądu Apelacyjnego w Poznaniu

z dnia 15 lipca 2024 r., sygn. akt III AUa 548/23,

I. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;

II. zasądza od odwołującego się na rzecz Zakładu Emerytalno - Rentowego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji w Warszawie 240 zł (dwieście czterdzieści) z odsetkami z art. 98 § 1¹ k.p.c. tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny w Poznaniu wyrokiem z dnia 15 lipca 2024 r. zmienił wyrok Sądu Okręgowego w Poznaniu z dnia 23 marca 2023 r. w ten sposób, że w decyzji z dnia 9 czerwca 2017 r. dotyczącej ponownego ustalenia wysokości emerytury W.W. nie zastosował ograniczenia wysokości świadczenia do kwoty przeciętnej

emerytury ogłoszonej przez Prezesa Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, oddalając apelację w pozostałym zakresie.

Sporną w sprawie decyzją Dyrektor Zakładu Emerytalno-Rentowego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji w Warszawie ponownie ustalił wysokość emerytury odwołującego się od dnia 1 października 2017 r. na kwotę 2.069,02 zł, ustalivszy uprzednio, że odwołujący się pełnił służbę na rzecz totalitarnego państwa, o której mowa w art. 13b ustawy z dnia 18 lutego 1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Straży Marszałkowskiej, Służby Ochrony Państwa, Państwowej Straży Pożarnej, Służby Celno-Skarbowej i Służby Więziennej oraz ich rodzin (jednolity tekst: Dz.U. z 2024 r., poz. 1121 ze zm., dalej jako „ustawa zaopatrzeniowa”).

Sąd Okręgowy ustalił, że sporne w sprawie są okresy służby na stanowisku inspektora operacyjnego Referatu Służby Bezpieczeństwa od 1 grudnia 1970 r. do 31 maja 1975 r. oraz od 16 lutego 1979 r. do 30 listopada 1981 r. Po przejściu do pracy w Referacie SB odwołujący pracował w pionie III, a następnie IV. Przejął osobowe źródła informacji, a także pomagał innym przy osobowych źródłach informacji. Natomiast nie zakładał podsłuchów. Dnia 31 lipca 1990 r. odwołujący się został zwolniony ze służby. Nie składał wniosku o weryfikację z uwagi na pracę z osobowymi źródłami informacji. Decyzją z dnia 31 sierpnia 1990 r. Ministerstwo Spraw Wewnętrznych przyznało odwołującemu emeryturę milicyjną. W 2009 r. organ rentowy uzyskał informację Instytutu Pamięi Narodowej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu o przebiegu służby z dnia 9 lipca 2009 r., w której wskazano na podstawie posiadanych akt osobowych, że odwołujący się pełnił służbę w organach bezpieczeństwa państwa. Kwalifikację tę IPN potwierdził w informacji o przebiegu służby z dnia 1 czerwca 2017 r.

Sąd Okręgowy wskazał, że odwołanie nie zasługiwało na uwzględnienie. Sąd stwierdził, że poza sporem pozostawało, że dane dotyczące odwołującego się zostały umieszczone w katalogu funkcjonariuszy aparatu bezpieczeństwa. Podkreślono, że ograniczenia dowodowe nie wiążą sądu ubezpieczeń społecznych, zaś każdy istotny fakt może być dowodzony wszelkimi środkami dowodowymi,

które sąd uzna za pożądane, a ich dopuszczenie za celowe. Sąd Okręgowy wskazał, że z karty przebiegu służby wynika, że od 1 grudnia 1970 r. odwołującego przeniesiono do Służby Bezpieczeństwa na stanowisko inspektora operacyjnego Referatu SB. Praca odwołującego się w tym czasie wiązała się z ochroną gospodarki. W opinii z dnia 8 lipca 1975 r. wskazano, że odwołujący „osiągał dobre wyniki, uzyskując wyprzedzające informacje, organizując samodzielnie źródła informacji, dbając o konspirację pracy operacyjnej”. W ocenie Sądu Okręgowego, okoliczność, że odwołujący miał już obniżoną emeryturę policyjną na podstawie ustawy z dnia 23 stycznia 2009 r. pozostaje bez znaczenia dla rozstrzygnięcia, gdyż skutki ustawy z dnia 16 grudnia 2016 r. są dalej idące, niż poprzedniej ustawy.

Sąd Okręgowy w pełni podzielił stanowisko Sądu Najwyższego wyrażone w uchwale z dnia 16 września 2020 r., III UZP 1/20 (OSNP 2021 nr 3, poz. 28). Sąd Okręgowy potwierdził, że państwo jest uprawnione do rozliczeń z byłym reżimem, który w warunkach demokratycznych został skutecznie zdyskredytowany. Zatem środki demontażu po byłych totalitarnych systemach dadzą się pogodzić z ideą demokratycznego państwa prawa bowiem zasada ochrony praw nabytych nie rozciąga się na prawa ustanowione niesprawiedliwie. Sąd pierwszej instancji wskazał, że z akt personalnych wynika, że odwołujący pełnił służbę operacyjną, pozyskiwał i współpracował z bardzo dobrymi wynikami z osobowymi źródłami informacji, był odpowiedzialny za pracę dużego zespołu podległych mu funkcjonariuszy, współpracował z innymi jednostkami resortu spraw wewnętrznych. Przez większy okres pełnionej służby wykonywał zadania operacyjne na odcinku wykrywania i likwidacji zagrożeń. Oceniany był jako doświadczony oficer operacyjny służby bezpieczeństwa, wyróżniający się samodzielnością i inicjatywą. Nadzorowane przez niego jednostki osiągały dobre wyniki operacyjne. Indywidualny przebieg służby, jakim dysponuje Instytut Pamięci Narodowej, wskazuje na podległość służbową odwołującego Wojewódzkiemu Urzędowi Bezpieczeństwa Powszechnego. Odwołujący się wykonywał czynności operacyjne niezbędne w działalności WUBP w okresach od 1 grudnia 1970 r. do 31 maja 1975 r., od 16 lutego 1979 r. do 30 listopada 1981 r. i od 5 stycznia 1990 r. do 31 lipca 1990 r. Postępowanie dowodowe wykazało, że odwołujący się pełnił służbę na rzecz totalitarnego państwa w wymienionych w przepisie art. 13b ustawy

zaopatrzeniowej instytucjach i formacjach. Posiadał bogate doświadczenie operacyjne, organizował prace operacyjnego zabezpieczenia obiektów gospodarki narodowej oraz był aktywistą społeczno-politycznym i brał udział w likwidacji nielegalnej organizacji konspiracyjnej. Odwołujący pracował w pionie IV SB, której celem była walka z wszelkimi przejawami życia religijnego, a pracę w SB zakończył na stanowisku zastępcy szefa ds. bezpieczeństwa WUSW.

Sąd Apelacyjny zmieniając wyrok przez niezastosowanie ograniczenia przewidzianego w art. 15c ust.3 ustawy zaopatrzeniowej miał na uwadze w szczególności stanowisko Sądu Najwyższego wyrażone w wyroku z dnia 16 marca 2023 r., II USKP 120/22 (OSNP 2023 nr 9, poz. 104). Sąd potwierdził, że przeciwko informacji o przebiegu służby mogą być przeprowadzane przeciwdowody. Sąd Apelacyjny potwierdził również trafność uchwały III UZP 1/20. Sąd podkreślił, że z akt personalnych wynika, iż odwołujący pełnił służbę operacyjną i wywiadowczą, a indywidualny przebieg służby, jakim dysponuje Instytut Pamięci Narodowej, wskazuje, że odwołujący wykonywał czynności operacyjne i wywiadowcze niezbędne w działalności Służby Bezpieczeństwa w okresie objętym sporem. Postępowanie dowodowe wykazało zatem, że odwołujący pełnił służbę na rzecz totalitarnego państwa w wymienionych w przepisie art. 13b ustawy zaopatrzeniowej instytucjach i formacjach. W ocenie Sądu Apelacyjnego, wobec ustalenia, że odwołujący jest osobą, która pełniła służbę na rzecz totalitarnego państwa, o nie tylko z uwagi na formalnie zajmowane stanowisko wymienione w tym przepisie, ale także przez pryzmat wskazań wynikających z uzasadnienia uchwały III UZP 1/20, do jego sytuacji ma i powinien mieć zastosowanie art. 15c ust. 1 pkt 1 ustawy zaopatrzeniowej.

Odwołujący zaskarżył wyrok Sądu Apelacyjnego skargą kasacyjną w części, w której Sąd oddalił odwołanie. Wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu. Zaskarżonemu wyrokowi zarzucono naruszenie przepisów postępowania, które miało istotny wpływ na wynik sprawy oraz naruszenie przepisów prawa materialnego (art. 233 § 1 k.p.c., art. 13b ustawy zaopatrzeniowej, art. 15c ust. 1 ustawy zaopatrzeniowej, art. 2 Konstytucji w związku z art. 1 i 2 ustawy zaopatrzeniowej, art. 10 Konstytucji w związku z art. 1 i 2 ustawy zaopatrzeniowej,

art. 30 Konstytucji w związku z 31 ust. 3 Konstytucji, art. 32 Konstytucji w związku z art. 1 i 2 ustawy zaopatrzeniowej, art. 8 Konwencji sporządzonej w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności (Dz.U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284, dalej jako: „Konwencja”) w związku z art. 1 i 2 ustawy zaopatrzeniowej, art. 1 Protokołu nr 1 do Konwencji w związku z art. 14 Konwencji w związku z art. 1 i 2 ustawy zaopatrzeniowej, art. 32 ust. 1 pkt 1 w związku z art. 33 ust. 1 i 4 ustawy zaopatrzeniowej, art. 64 ust. 1 i 2 w związku z art. 67 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji w związku z art. 1 Protokołu nr 1 do Konwencji w związku z art. 14 Konwencji).

Przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania uzasadniono przez wskazanie, że skarga jest oczywiście uzasadniona. Zasadność niniejszej skargi kasacyjnej sprowadza się niewątpliwie do tego, że Sąd Apelacyjny pozostając w oczywistej sprzeczności ze stanowiskiem wyrażonym w uchwale III UZP 1/20 dokonał literalnej wykładni przepisu art. 13b ustawy zaopatrzeniowej. Sąd drugiej instancji nie dokonał weryfikacji czynności podejmowanych w ramach pełnionej służby. Zamiast tego określając przynależność strukturalną funkcjonariusza do konkretnej jednostki, uznał, że pełnił służbę na rzecz totalitarnego systemu.

W odpowiedzi organ wniósł o odmowę przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Brak jest podstaw uzasadniających przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania. W myśl art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona.

Skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c., jeżeli zachodzi niewątpliwa, widoczna na pierwszy rzut oka, to jest bez konieczności głębszej analizy, sprzeczność orzeczenia z przepisami prawa nie podlegającymi różnej wykładni i w wyniku takiego naruszenia prawa zapadło w

drugiej instancji orzeczenie oczywiście wadliwe. W dotychczasowym orzecznictwie Sądu Najwyższego wyjaśniono jednak, że kryterium "służby na rzecz totalitarnego państwa" powinno być oceniane na podstawie wszystkich okoliczności sprawy, w tym także na podstawie indywidualnych czynów i ich weryfikacji pod kątem naruszenia podstawowych praw i wolności człowieka (uchwała składu siedmiu sędziów z dnia 16 września 2020 r., III UZP 1/20, OSNP 2021 nr 3, poz. 28). W wyroku z dnia 9 stycznia 2024 r., III USKP 102/23 (LEX nr 3652059) wyrażono trafny pogląd, że nawet brak po stronie ubezpieczonego indywidualnych działań bezpośrednio zmierzających do naruszania podstawowych praw i wolności człowieka, samoistnie nie wyklucza kwalifikacji jego służby jako służby na rzecz państwa totalitarnego. Skoro art. 13b ust. 1 ustawy zaopatrzeniowej łączy służbę na rzecz totalitarnego państwa z samym podjęciem służby w instytucjach i formacjach w tym przepisie wymienionych, to istnieje domniemanie faktyczne (wynikające z informacji o przebiegu służby potwierdzającej służbę w tych jednostkach), że służba w nich była służbą na rzecz totalitarnego państwa. Domniemanie to może być obalone w procesie cywilnym. Nie jest jednak tak, że to na organie rentowym ciąży obowiązek udowodnienia (art. 6 k.c. w związku z art. 232 zdanie pierwsze k.p.c.), że dany funkcjonariusz uczestniczył w łamaniu praw człowieka i obywatela. W sytuacji, gdy potwierdzona zostaje służba w instytucjach i formacjach wymienionych w art. 13b ustawy zaopatrzeniowej, to ciężar dowodu przechodzi na ubezpieczonego. Tak też przyjął Sąd Najwyższy w uchwale III UZP 1/20, w której stwierdzono, że w razie stosownego zarzutu przeciwko podstawie tej informacji, sąd będzie zobowiązany do rekonstrukcji przebiegu służby w konkretnym przypadku (tak też orzekł Sąd Najwyższy w wyroku z 30 listopada 2023 r., III USKP 65/23, OSNP 2024 nr 6, poz. 67).

Odnosząc powyższe zapatrywania do okoliczności faktycznych niniejszej sprawy oraz stanowiska Sądu drugiej instancji, Sąd Najwyższy stwierdza, że art. 13b ustawy zaopatrzeniowej został zastosowany przez Sąd drugiej instancji prawidłowo. Skarżący wskazał, że skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona, z tego względu, że Sąd Apelacyjny nie odstąpił od literalnej wykładni przepisów przyjmując nieuzasadnione domniemanie, które doprowadziły do uznania jego służby za służbę na rzecz państwa totalitarnego. Nie można podzielić argumentacji

odwołującego się, że sporny okres służby od dnia 1 grudnia 1970 r. do dnia 31 maja 1975 r., od dnia 16 lutego 1979 r. do dnia 30 listopada 1981 r. oraz od dnia 5 stycznia 1990 r. do dnia 31 lipca 1990 r. nie mógł być oceniony jako „służba na rzecz totalitarnego państwa” w rozumieniu art. 13b ustawy zaopatrzeniowej. Skarżący nie tylko nie przedstawił dowodów pozwalających na obalenie scharakteryzowanego powyżej domniemania faktycznego, ale na podstawie zgromadzonych w sprawie dowodów, Sądy zasadnie stwierdziły, że skarżący aktywnie wspierał działania organów represji państwa totalitarnego.

Ze względu na powyższe argumenty, Sąd Najwyższy na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. orzekł jak w sentencji. O kosztach orzeczono na podstawie art. 98 § 1 k.p.c.

[SOP]